

Propriety of the Erich Fromm Document Center. For personal use only. Citation or publication of material prohibited without express written permission of the copyright holder.

Eigentum des Erich Fromm Dokumentationszentrums. Nutzung nur für persönliche Zwecke. Veröffentlichungen – auch von Teilen – bedürfen der schriftlichen Erlaubnis des Rechteinhabers.

Door onze redacteur
ROB MEINES

"Ik ben twee keer in mijn leven genalyseerd en ik heb er niet het minste voordeel van gehad. De enige steun die ik zelf heb ontvangen uit de psychoanalyse heb ik gekregen tijdens analyses van mijn patiënten. In hen herkende ik mijn problemen en stap voor stap heb ik mijzelf kunnen analyseren door mijn problemen te ontcijferen dwars door die van mijn patiënten heen. Ik kan dus eigenlijk zeggen dat zij het zijn die mij hebben behandeld en niemand anders."

Een wat arrogante uitspraak van Erich Fromm, waaruit blijkt dat hij de psychoanalyse voor hem maar van beperkte betekenis vond en die tevens aangeeft wat zijn eigen methode op dat terrein was, namelijk de mens bewust maken van zijn grenzen. Het citaat van Fromm, na Sigmund Freud's werelds bekendste psychoanalyticus, is ontleend aan een interview met hem, nog geen half jaar geleden in het Franse dagblad Le Monde.

Gistermorgen is Erich Fromm – bijna 80 jaar oud –

overleden aan een hartaanval. Dat gebeurde in het plaatsje Murialto aan het Lago Maggiore in het Italiaanse deel van Zwitserland. Elf jaar geleden trok hij zich daar vanuit de Verenigde Staten terug om zich geheel te kunnen wijden aan het schrijven van boeken. Nu bij zijn dood, heeft hij er een stuk of dertig op zijn naam staan, waarvan enkele (Kunst des Liebens, De angst voor vrijheid) wereld-bestsellers werden.

Cultuurkritiek

Zijn grote bekendheid heeft Fromm niet alleen gekregen door het feit dat hij een eigen stijl aan de psychoanalyse gaf, maar niet minder door zijn kritiek op de Westerse cultuur. Hij hield er niet van dat men op zijn psychoanalytische werk het stempel drukte van de "culturele school" of de "Neo-freudiaanse school". "Ik ben een analyticus met een kennis die berust op freudiaanse basis en die er naar streeft deze te zuiveren volgens zijn eigen ervaring, zonder dat deze de overhand krijgt", heeft hij zelf gezegd.

Psychoanalyse was voor Fromm geen aanpassingsmethode

NRC-Handelsblad 19-3-80

Niet alleen was hij sterk beïnvloed door Freud, maar ook door Karl Marx en door Herbert Marcuse. Fromm was evenals hen een Duitser. Hij werd geboren in Frankfurt en studeerde rechten, filosofie en medicijnen en bekwaamde zich tenslotte in de psychoanalyse in Berlijn. Hij kon zijn studie in Duitsland maar enkele jaren in praktijk brengen. In 1933 kwam Hitler aan de macht en tegelijk met zoveel en uit de Duits-joodse intelligentsia stak Fromm over naar de Verenigde Staten. Hij doceerde aan universiteiten in New York, Columbia, Vermont en Yale en nadien ook in Mexico-stad.

Hij heeft zich steeds afgezet tegen het type psychoanalyse in de VS, die hij betitelde als een methode voor sociale aanpassing. Daarin komt het er alleen op aan de patiënt bij zijn milieu aan te passen om hem daarna als genezen te kunnen loslaten. Fromm pleitte voor een nieuw oriëntatiesysteem, dat hij de patiënt een soort van ethisch religieus gevoel, een houding van onafhankelijkheid, volmaaktheid en een vermogen om open te staan voor liefde, wil opwekken. Erich Fromm appelleerde aan het zedelijk gevoel van zijn patiënt, hij wekte "de stem van het geweten".

Het proces van zelfvervreemding, zoals hij dat constateerde in onze samenleving, de houding van onverschilligheid tegen zichzelf en anderen was volgens hem een gevolg van de totaal verwereldlijkte cultuur. Hij pleitte voor terugkeer naar een eenvoudiger levenswijze. Dat betekende een harmonieuzer wijze van leven, waarin de mens zich zou moeten losweken van de industriële maatschappij, los van paranoïa, projectie en fanatisme. Fromm erkende daarin als nuttig een "goedaardige" defensieve agressie, die de mens dient om te overleven en die biologisch is aangepast. De "boosaardige" destructieve agressie, die ook bij de mens hoort, dient geen enkel biologisch doel en bevredigt slechts bepaalde lusten.

Voldoende kracht?

Waarschijnlijk is de essentieelste vraag hebben wij een aandrift van voldoende kracht om het betere in ons te ontwikkelen? beweerde Fromm. In elk mens is een soort van optimisme, een soort evenwicht, dat

hij moet zien te bereiken. Alles is niet mogelijk en te veel mensen verliezen hun leven in pogingen te worden wat ze niet kunnen zijn, waarbij ze volledig verzuimen te zijn wat ze zouden kunnen worden.

Fromm noemde dat verlies van tijd en een nederlaag bovendien. Ieder mens zou naar zijn mening moeten beginnen zich af te vragen welke zijn grenzen en zijn mogelijkheden zijn. Het is opvallend dat zoveel mensen zich inbeelden dat ze niets hoeft te doen voor het bereiken van een goed leven, zei hij bij diverse gelegenheden.

Vanuit die stelling waar schuwde Fromm de mensen niet tot een robot te worden automaten die handelen zonder geweld en zonder leiding. Zulke robotten kunnen niet psychisch gezond blijven en zullen zichzelf vernietigen, omdat ze hun ellende hun zinloze bestaan niet kunnen blijven vordragen. De therapie die hij voorstond, niet die van de revolutie, maar die van de stille bekering, de doorbraak van het gezonde verstand in een wat hij noemde messiaans tijdperk.